

A RESZUSZPENDÁLT VÁROSI AEROSZOL FORRÁSAINAK JELLEMZÉSE ÁSVÁNYI ÉS ELEMI ÖSSZETÉTEL ALAPJÁN

Jancsek-Turóczi Beatrix¹, Hoffer András², Imre Kornélia², Gelencsér András^{1,2}

¹ Pannon Egyetem, Környezettudományi Intézet
8200 Veszprém, Egyetem utca 10., E-mail: turoczi.beatrix@indamail.hu

² MTA-PE Levegőkémiai Kutatócsoport
8200 Veszprém, Egyetem utca 10., E-mail: gelencs@almos.uni-pannon.hu

Bevezetés

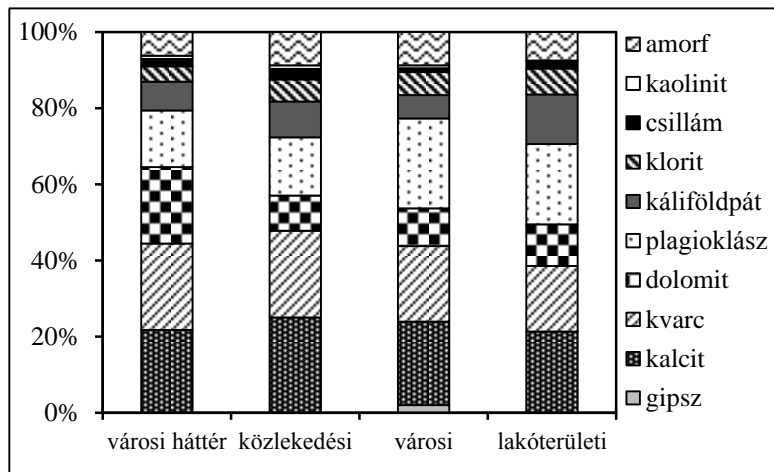
A világ nagyvárosaiban kialakult levegőszennyezettség egyik bizonyítottan legveszélyesebb alkotója az aeroszol részecskék belélegezhető frakciója, a „szálló porként” is ismert PM₁₀, mely részecskék a légutakba és a tüdőbe kerülve súlyos légzőszervi megbetegedéseket okoznak. Koncentrációját nagymértékben befolyásolja a gépjárműközlekedés, ami a közvetlen kibocsátás, a fékbetétek és a gumiabroncsok kopásából származó részecskék mellett a korábban már kiülepedett por részecskéket is felveri. Továbbá ezen levegőszennyező komponens koncentrációját a szél is befolyásolja, amely a kiülepedett részecskéket újra a levegőbe juttatja. Kutatásunk során egy általunk tervezett és épített speciális aeroszol mintavevő berendezéssel Veszprémben tesztelés céljából (Jancsek-Turóczi *et al.* 2013), majd Budapesten évszakosan több helyszínen gyűjtöttünk két frakcióban (PM₁₋₁₀ és PM₁) reszuszpendált aeroszol mintákat. A minták nagy mennyisége párhuzamos analitikai vizsgálatok elvégzését tette lehetővé az elsődleges források azonosítása céljából.

Mérés és módszer

Az általunk kifejlesztett speciális reszuszpendált aeroszol mintavevő berendezés segítségével Budapesten egy teljes éven keresztül évszakosan gyűjtöttünk mintákat. A mintavételi helyek kiválasztása az Országos Levegőszennyezettségi Mérőhálózat budapesti adatainak elemzése alapján történt, melyek között volt városi háttér, lakóterületi, városi és közlekedési besorolású egyaránt. A Budapesten gyűjtött aeroszol minták PM₁₋₁₀ frakciójából a kristályos fázisok mennyiségi meghatározása röntgen pordiffrakciós módszer (XRD) alkalmazásával, az elemi összetétel megállapítása pedig részecskeindukált röntgenemisszió (PIXE) segítségével történt. Ezen analitikai vizsgálatok segítségével lehetőségünk nyílt a reszuszpendált városi aeroszol elsődleges forrásainak azonosítására.

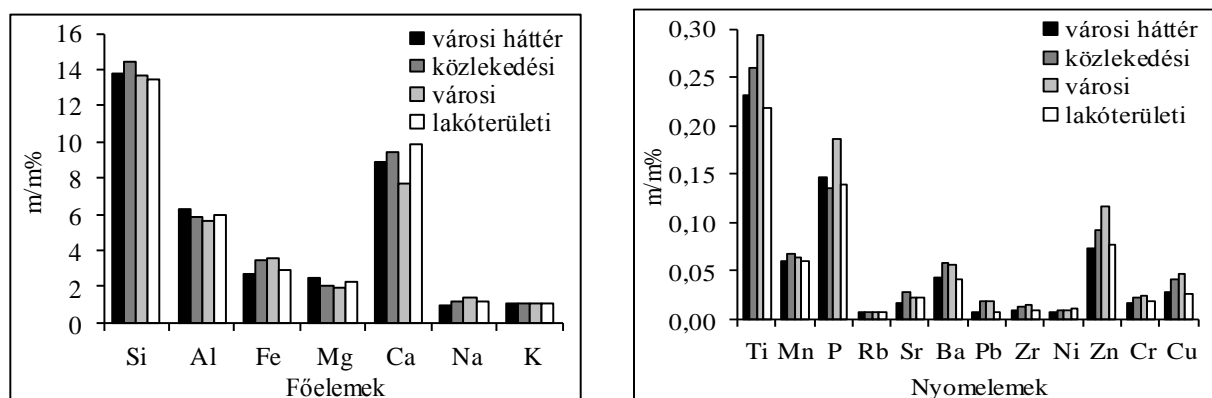
Eredmények

Budapesten a reszuszpendált részecskékre jellemző kristályos fázisok közül a kalcit, a kvarc és a földpátok (káli- és plagioklász földpátok) dominálnak. Ezen kristályos fázisok jelezhetik a részecskék közvetlen talaj- illetve kőzet eredetét, azonban forrásként építkezési és bontási munkálatokra is utalhatnak. Jelentős a dolomit hozzájárulása, ami a nem pormentesített utak felporzására utalhat, mivel a dolomit a murva fő komponense. A reszuszpendált aeroszolban azonosított klorit is lehet elsődlegesen talajeredetű, illetve származhat építési-bontási munkálatokból is. A Budapesten gyűjtött minták némelyikében nyomnyi mennyiségben találtunk csillámot, illetve kaolinitet, melyek jelenléte szintén a talajok kiporzására utalhat. A mintákban 5–10% amorf tartalom feltételezhető, mely az antropogén források jelenlétére utal.

1. ábra. Budapesti reszuszpendált aeroszol minták átlagos ásványi összetétele

A reszuszpendált városi aeroszol több mint 98 m/m%-át a főelemek (Si, Ca, Al, Fe, Mg, Na, K) alkotják, a maradék ~ 2 m/m%-ot adják a nyomelemek. A talaj eredetű elemek (Si, Ti, Al, Fe, Mg, Na, K, Mn, Rb, Sr, Ba és Zr) mellett jelen vannak antropogén eredetűek (Ca, P, Pb, Zn és Cu) is. Azonban a városi reszuszpendált aeroszolban detektált Si, Ti, Al, Fe, Mg, Ca, Na, Mn, Sr, Ba, Ni származhat építkezési és bontási munkálatokból is, illetve a Fe, Mn, Ni és Cu forrása lehet a vasúti sínpályák kopása is. Természetesen a reszuszpendált aeroszol mintákban megtalálható Pb, Zn és Cu a közlekedés jelenlétével is magyarázható.

2. ábra. Budapesti reszuszpendált aeroszol minták átlagos elemi összetétele

A reszuszpendált városi aeroszol forráseloszlásának évszakos, illetve mintavételi helyszín szerinti részletes vizsgálata statisztikai módszerek alkalmazásával történt.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők köszönetet mondanak az OTKA K 101484 számú projekt által nyújtott támogatásért.

Irodalom

Jancsek-Turóczi, B., Hoffer, A., Nyíró-Kósa, I. and Gelencsér, A. (2013) J. Aerosol Sci. 65, 69-76. DOI: 10.1016/j.jaerosci.2013.07.006